

MILJÖNÄMNDEN

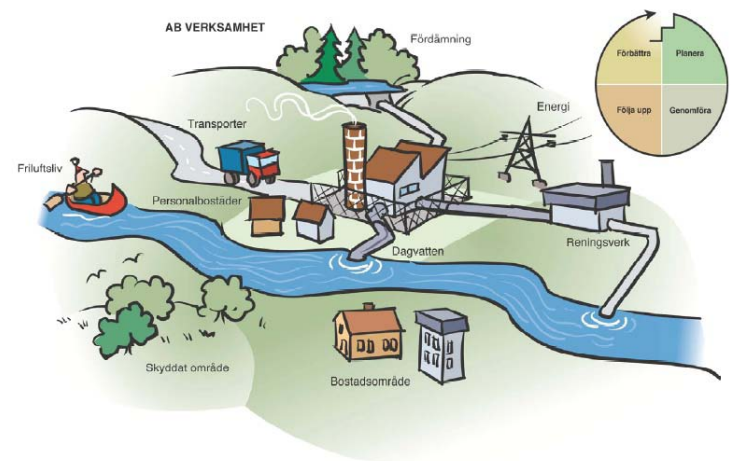
Habo och Mullsjö kommuner

Välkomna!

Program

- Genomgång av egenkontrollpärmen
- Pärmen finns på www.habokommun.se
/Miljö/Miljöfarlig verksamhet/Egenkontroll för företag/Egenkontrollprojekt/Egenkontrollpärm
- Svar på frågor om verksamhetens egenkontroll
- Utdelning av egenkontrollpärm (för de som inte var med på informationsmötet)
- Genomgång av egenkontrollprojektets upplägg
- Fika ca. 14.30
- Ställ frågor
- Miljöförvaltningen presenterar sig
- Presentation laget runt – namn, företag
- Närvarolista skickas runt

Tidplan

När?	Vad händer?
Idag, 21 oktober	Informationsmöte
4 november	Workshop
Efter 4 november	Miljöförvaltningen skickar ut brev där tid för tillsynsbesök bokas
November, december 2010 och början av 2011	Tillsynsbesök
Efter tillsynsbesök	Uppföljning vid behov

Egenkontrollpärm

1. Allmän del (flik 1-9)
2. Ansvarsfördelning (flik 10)
3. Rutiner och journalblad (flik 11-12)
4. Riskbedömning (flik 13-14)
5. Kemikalieförteckning (flik 15-17)
6. Bra att ha (flik 18-29)

Egenkontrollpärm

Flik 1. Föreläsningsmaterialet (Informationsmötet + Workshop)

Flik 2. Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll

Flik 3. Faktablad om egenkontroll

Flik 4. Broschyr – Egenkontroll för företagare

Flik 5. Checklista – Egenkontroll

Flik 6. Handlingar från myndigheter, skrivelser och beslut

Egenkontrollpärm

Flik 7. Företeckning över beslut

Flik 8. Sammanställning av bestämmelser

Flik 9. Ritningar och tekniska beskrivningar

Flik 10. Ansvarsfördelningen

Flik 11. Rutiner

Flik 12. Journalblad

Egenkontrollpärm

Flik 13. Riskbedömning

Flik 14. Vägledning för riskbedömning

Flik 15. Kemikalieförteckning

Flik 16. Vägledning för kemikalieförteckning

Flik 17. Faktablad från Kemikalieinspektionen (Kemi)

- Reach - EU:s kemikalieförordning
- En vägledning till PRIO
- Nedströmsanvändare
- Säkerhetsdatablad
- Farosymboler för märkning

Egenkontrollpärm

Flik 18. Löpande journalblad för avfall

Flik 19. Årlig sammanställning för avfall

Flik 20. Löpande journalblad för farligt avfall

Flik 21. Årlig sammanställning för farligt avfall

Flik 22. Transportdokument för farligt

Flik 23. Anmälan om egen transport av farligt avfall

Egenkontrollpärm

- Flik 24. Producentansvar för förpackningar
- Flik 25. Rutin för driftstörning
- Flik 26. Anmälan om driftstörning
- Flik 27. Miljömål för företag
- Flik 28. Minska företagets energianvändning
Minska företagets energikostnader
- Flik 29. Klassning, Nyhetsbrev om miljölagar

Egenkontrollförordningen består bl.a. av

1. Ansvarsfördelningen (4§)
2. Rutiner (5§)
3. Bedömning av risker i verksamheten samt anmälan av driftstörning till tillsynsmyndigheten (6§)
4. Kemikalieförteckning (7§)

3. Bedömning av risker

Vad är en riskbedömning?

- Ett sätt att:
 - identifiera,
 - bedöma och
 - värdera sina risker
 - samt formulerar åtgärder mm. för att förebygga olägenheter för människors hälsa eller miljö
- Genomförande av en riskbedömning är grunden för det förebyggande arbetet
- Fungerar som ett hjälpmedel för att få fram var det krävs mer ingående analyser

3. Bedömning av risker

Hur gör man en riskbedömning?

- Kunskap om riskerna
- Börja med att kartlägga verksamheten
 - Vad i din verksamhet kan påverka människors hälsa eller miljö (riskidentifiering)?
 - Vilka miljökrav gäller för din verksamhet (lagstiftning, beslut)?
- Bedöm riskerna (sannolikhet och konsekvens)
- Värdera riskerna (riskvärde)
- Bestäm därefter vilka åtgärder, undersökningar och rutiner som behövs för att minska riskerna
- Tidplan och ansvarig
- Vidta åtgärder för att minska riskerna
- Följ upp

3. Bedömning av risker

Hur gör man en riskbedömning forts.?

- Gå igenom riskbedömningen minst en gång per år eller oftare om så behövs

Varför?

- Ändrad lagstiftning
- Förändrad kunskap om ex. kemikalier
- Yttre omständigheter ex. byggt bostadsområde i närheten av verksamheten
- Mer kunskap själv (kompetensutveckling, gått kurs)
- Ser saker på ett annorlunda/nytt sätt (ex. ny personal med annan erfarenhet)

Förbättringsmöjligheter!

- Dokumenterat

3. Riskbedömning

Riskbedömning – finns i egenkontrollpärmen (flik 13)

Normal drift och särskilda händelser										
Område	Händelse	Orsak	Verkan	Sannolikhet (1-5) 1 mycket osannolikt (1 gång/100 år) 2 osannolikt (1 gång/10 år) 3 sannolikt (1 gång/år) 4 mer sannolikt (1 gång/ månad) 5 mycket sannolikt (1 gång/ vecka)	Konsekvens (1-5) 1 små 2 lindriga 3 stora 4 mycket stora 5 katastrofala	Riskvärde (S*K)	Åtgärd	Tidplan	Ansvarig	Genomförd (datum)
Kemikalier	Läckage från oljeat	Truck kör in i oljefat inomhus som gör att oljefatet väter	Oljespill på golv och läckage till golvbrunn	3	3	9	Kemikalier förvaras inomhus och invallat påkörningskydd	2005	Mikael Pettersson	2005-02-03
	Förbrukning av avfettningsmedel	Tvätt av fordon	Förorenat avloppsvatten	5	3	15	Analys av utgående avloppsvatten Vid behov förbättrad reningsutrustning	2010	Bengt Johansson	
Avfall	Läckage av oljeförorenat vatten	Förvaring av olje-förorenat spån i öppen container utomhus	Förorening av mark och dagvatten	5	2	10	Sluten förvaring	2007	Anna Svensson	2007-05-25

3. Riskbedömning

Riskbedömning enligt modell från miljöförvaltningen

- Område
- Händelse
- Orsak
- Verkan
- Sannolikhet
- Konsekvens
- Riskvärde
- Åtgärd
- Tidplan
- Ansvarig
- Genomförd (datum)

Läs "Riskbedömning för att förebygga olägenhet för människors hälsa eller miljö" som finns i egenkontrollpärmen (flik 14)

Normal drift och särskilda händelser										
Område	Händelse	Orsak	Verkan	Sannolikhet (1-5) 1 mycket osannolikt (1 gång/100 år) 2 osannolikt (1 gång/10 år) 3 sannolikt (1 gång/år) 4 mer sannolikt (1 gång/månad) 5 mycket sannolikt (1 gång/vecka)	Konsekvens (1-5) 1 små 2 lindriga 3 stora 4 mycket stora 5 katastrofala	Riskvärde (S*K)	Åtgärd	Tidplan	Ansvarig	Genomförd (datum)
Kemikalier	Läckage från oljeat	Truck kör in i oljefat inomhus som gör att oljefatet välter	Oljespill på golv och läckage till golvbrunn	3	3	9	Kemikalier förvaras inomhus och invallat påkörningsskydd	2005	Mikael Pettersson	2005-02-03
	Förbrukning av avfettningsmedel	Tvätt av fordon	Förorenat avloppsvatten	5	3	15	Analys av utgående avloppsvatten Vid behov förbättrad reningsutrustning	2010	Bengt Johansson	
Avfall	Läckage av oljeförorenat vatten	Förvaring av olje-förorenat spån i öppen container utomhus	Förorening av mark och dagvatten	5	2	10	Sluten förvaring	2007	Anna Svensson	2007-05-25

3. Riskbedömning

Område

• Inom vilka områden inträffar risker med verksamheten

➤ **Exempel på områden där det kan finnas risker**

- Kemikalier – ex. läckage från oljefat
- Avfall
- Farligt avfall
- Energi
- Transporter
- Driftstörning
- Oljeavskiljare
- Slamavskiljare
- Cisterner
- Köldmedium
- Utsläpp till luft
- Utsläpp till mark
- Utsläpp till vatten
- Buller

Område	Händelse	Orsak	Verkan
Kemikalier	Läckage från oljefat	Truck kör in i oljefat inomhus som gör att oljefatet välter	Oljespill på golv och läckage till golvbrunn

3. Riskbedömning

Händelse

- Vid vilka händelser kan en risk inträffa
 - Normal drift
 - Särskilda händelser ex. olyckor

Orsak

- Tänk ut vad som kan vara orsaken till en viss händelse

Verkan

- Vilken effekt har händelsen för miljön eller människors hälsa

Område	Händelse	Orsak	Verkan
Kemikalier	Läckage från oljefat	Truck kör in i oljefat inomhus som gör att oljefatet välter	Oljespill på golv och läckage till golvbrunn

3. Riskbedömning

När riskkällorna identifierats bedömer man **sannolikheten** och **konsekvensen** för att de risker som identifierats verkligen inträffar

Sannolikhet

- Utgår från sannolikheten för att händelsen inträffar

Sannolikhet (1- 5)

- 1 mycket osannolikt (1 gång/100 år)
- 2 osannolikt (1 gång/10 år)
- 3 sannolikt (1 gång/år)
- 4 mer sannolikt (1 gång/ månad)
- 5 mycket sannolikt (1 gång/ vecka)

Sannolikhet (1-5) 1 mycket osannolikt (1gång/100 år) 2 osannolikt (1 gång/10 år) 3 sannolikt (1 gång/år) 4 mer sannolikt (1 gång/ månad) 5 mycket sannolikt (1 gång/ vecka)	Konsekvens (1-5) 1 små konsekvenser 2 lindriga konsekvenser 3 stora konsekvenser 4 mycket stora konsekvenser 5 katastrofala konsekvenser	Riskvärde (S*K)
3	3	9

Finns det någon dokumentation som styrker din bedömning ex. provtagning, rapport, historik

3. Riskbedömning

Konsekvens

- Tittar på konsekvensen av händelsen dvs. dess verkan
- Beror på de lokala förutsättningarna, t.ex. närhet till bostäder, känsliga recipienter, vattentäcker etc.
- För s.k. miljögifter är konsekvenserna regionala och bör ses ur ett flergenerationsperspektiv

Sannolikhet (1-5) 1 mycket osannolikt (1 gång/100 år) 2 osannolikt (1 gång/10 år) 3 sannolikt (1 gång/år) 4 mer sannolikt (1 gång/ månad) 5 mycket sannolikt (1 gång/ vecka)	Konsekvens (1-5) 1 små konsekvenser 2 lindriga konsekvenser 3 stora konsekvenser 4 mycket stora konsekvenser 5 katastrofala konsekvenser	Riskvärde (S*K)
3	3	9

Konsekvens (1- 5)

- 1 små konsekvenser
- 2 lindriga konsekvenser
- 3 stora konsekvenser
- 4 mycket stora konsekvenser
- 5 katastrofala konsekvenser

Finns det någon dokumentation som styrker din bedömning ex. provtagning, rapport, historik

3. Riskbedömning

Riskvärde

- Ett beräknat värde utifrån bedömningen av sannolikhet och konsekvens för en händelse
- Sannolikheten för en risk multiplicerat med dess konsekvenser (S*K)
- Används för att lättare hantera begreppet risk
- Kan reduceras genom att utföra åtgärder som minskar sannolikheten eller konsekvensen

Sannolikhet (1-5) 1 mycket osannolikt (1 gång/100 år) 2 osannolikt (1 gång/10 år) 3 sannolikt (1 gång/år) 4 mer sannolikt (1 gång/ månad) 5 mycket sannolikt (1 gång/ vecka)	Konsekvens (1-5) 1 små konsekvenser 2 lindriga konsekvenser 3 stora konsekvenser 4 mycket stora konsekvenser 5 katastrofala konsekvenser	Riskvärde (S*K)
3	3	9

3. Riskbedömning

Genom att utföra åtgärder kan man:

- ***Minska konsekvensen av en händelse***

Ex. om man sätter igen avloppsbrunnen i rummet där oljefat förvaras, då utesluter man att olja når avloppet vid ett läckage

- ***Minska sannolikheten av en händelse***

Ex. om man tar bort orsaken, ex om man ser till så att inga truckar kör i rummet där oljefaten förvaras eller tar bort oljefaten från rummet där truckar kör

reducera riskvärdet och därmed risken

3. Riskbedömning

Risk

- sannolikheten för att en skada ska uppkomma i relation till dess möjliga konsekvens
- beror på:
 - yttre faktorer t.ex. hur en kemisk produkt används/förvaras
 - hur mycket som används/förvaras
 - var den används/förvaras t.ex. närhet till boende, byggnader etc.

3. Riskbedömning

Åtgärd

- Utvärdera riskvärdet på respektive händelse
- Prioritera åtgärder, akuta först
- Förslag till åtgärd

Tidplan

- När planeras åtgärden vara klar

Ansvarig

- Ser till att åtgärden genomförs

Genomförd (datum)

- Anteckna datum när åtgärden genomfördes
- Bekräftelse

Åtgärd	Tidplan	Ansvarig	Genomförd (datum)
Kemikalier förvaras inomhus och invallat Påkörningsskydd	2005	Mikael Pettersson	2005-02-03

3. Riskbedömning

Kan lägga till kolumner:

- verifiering av händelser eller bedömningar
ex. provtagning, rapport, historik
- uppskattade kostnader för åtgärder

Uppföljning & Revidering

- Riskbedömningen med dess åtgärder ska följas upp
 - minst 1 gång/år
- vid behov revideras
 - efter en driftstörning
 - förändring i verksamheten

Tillståndspliktig verksamhet (B-verksamhet)

- vidtagna åtgärder ska redovisas i den årliga miljörapporten

3. Driftstörning/olycka

Vid driftsstörning/olycka

- Kontakta miljönämnden (tillsynsmyndigheten)
 - olägenhet för människors hälsa eller miljön
 - överträdelse av villkor eller försiktighetsmått
- Skicka in driftstörningsrapport (blankett) (flik 26)
- Se över riskbedömningen
- Undersöka vilka eventuella förändringar som behöver genomföras

3. Driftstörning/olycka

Anmälan om driftstörning – avvikelser

- Efter driftstörning fyll i driftstörningsrapport (flik 26)
- Kontaktuppgifter (Namn etc.)
- Datum, klockslag
- Beskrivning av driftstörningen
- Orsak
- Första insats
- Förslag till åtgärd
- Datum när åtgärden ska vara genomförd
- Ansvarig för åtgärden

Insänds till

Sida

1 (1)

Miljöförvaltningen i
Habo och Mullsjö kommuner
Box 212
566 24 HABO

Anmälan om driftstörning - avvikelser

☐ Överskridande av gränsvärde	☐ Brand, rökutveckling
☐ Utsläpp	☐ Kontrollerat, planerat överutsläpp
☐ Onormalt buller	☐ För omgivningen synliga, onormala utsläpp, såsom
☐ Överskridande av riktvärde som inte behöver leda till miljöpåverkan	
☐ Större störning i processen	☐ Annat, se beskrivning nedan.

Anmälare

Företagets namn	Fastighetsbeteckning och kommun
Kontaktperson	Telefon-/mobilnummer
E-postadress	
Berörd avdelning	Datum och klockslag för störning/tillbud
Beskrivning av driftstörning/tillbud/incident/avvikelse	
Orsak	
Första insats (för att begränsa risk för skada eller olägenhet på människors hälsa och miljön)	
Förslag till åtgärd (förebyggande/korrigerande)	
Datum när åtgärden ska vara genomförd	Ansvarig för åtgärden

Datum

Underskrift

Informationen du lämnar i denna anmälan kommer att lagras och bearbetas i dataregister av miljöförvaltningen. Personuppgifter kommer att behandlas i enlighet med bestämmelserna i PUL, personuppgiftslagen (SFS 1998:204). Enligt § 26 PUL har du rätt att se en gång per år begära utdrag ur registret. Enligt § 28 PUL har du rätt att begära rättelse i registret. Detta gör du i första hand direkt till miljöförvaltningen. I andra hand vänder du dig till Habo kommuns PUL-ombud Axel Danielsson Konsult AB, Lupinvägen 3 A, 191 35 Sollentuna, tfn/fax: 08-92 93 05, e-post: axel.dan@swipnet.se.

Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner

Box 212, 566 24 Habo. Besöksadress: Hovslagaregatan 7A, Habo

Tfn: 036-442 82 59 (Exp), 036-442 80 00 (vx Habo), 0392-14 000 (vx Mullsjö). E-post: miljo@habokommun.se

Rutin för driftstörning (Flik 25)

Syfte

- Säkerställa att driftstörningar anmäls till miljöförvaltningen enligt 6 Förrordningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll

Ansvar:

- Personal: ansvarig att rapportera driftstörning miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks
- Mikael Pettersson (miljöansvarig): ansvarig att anmäla driftstörning till miljönämnden (tillsynsmyndigheten) (ersättare Anders Carlsson, förman) (ersättare Bengt Johansson, vd)

RUTIN FÖR DRIFTSTÖRNING	
Syfte:	Säkerställa att driftstörningar anmäls till miljöförvaltningen enligt 6 Förrordningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
Ansvar:	<p>Personal: ansvarig att rapportera driftstörning</p> <p>Mikael Pettersson (miljöansvarig): ansvarig att anmäla driftstörning till miljönämnden (tillsynsmyndigheten)</p> <p>(ersättare Anders Carlsson, förman):</p> <p>(ersättare Bengt Johansson, vd):</p>
Hur:	<p>All personal ska rapportera driftstörning till miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks.</p> <p>Miljöansvarig eller dess ersättare ska omgående anmäla driftstörning som kan ha påverkan på människors hälsa eller miljön till Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner.</p> <p>Kontorstid (vardag, dagtid): kontakta miljöförvaltningen via telefon</p> <p>Icke kontorstid (helg, kväll, natt): kontakta miljöförvaltningen via e-post följt av telefon följande vardag</p> <p>Vid allvarliga miljöolyckor ska alltid räddningstjänsten larmas via SOS Alarm hela dygnet. Se till att miljöförvaltningen kontaktas antingen via räddningstjänsten eller via SOS Alarm.</p> <p>Driftstörningsrapport ska skickas in efter varje incident</p> <p>Räddningstjänsten, SOS alarm 112 Miljöförvaltningen exp. 036-442 82 59 Habo kommun vx. 036-442 82 00 Mullsjö kommun vx. 0392-140 00 e-post miljöförvaltningen miljo@habokommun.se</p>
När:	Omgående dvs. med en gång driftstörningen upptäcks
Exempel på driftstörning som ska anmälas:	<ul style="list-style-type: none"> • Överskridande av riktvärden/ begränsningsvärden i försiktighetsmått eller villkor i beslut • Okontrollerat utsläpp till luft, mark, vatten, dag- eller spillvatten ex. kemikalieutsläpp, reningsutrustning ur funktion, utsläpp från köldmedieanläggning, olyckshändelse, tankhaveri • Brand eller kraftig rökutveckling • Onormalt buller • Kontrollerat planerat överutsläpp ex. utsläpp av avloppsvatten vid underhållsarbete, service av mätutrustning, byte av jonbytare eller liknande • För omgivningen synliga eller onormala utsläpp, även om det inte behöver leda till någon betydande miljöpåverkan

Rutin för driftstörning

Hur

- All personal ska rapportera driftstörning till miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks
- Miljöansvarig eller dess ersättare ska omgående anmäla driftstörning som kan ha påverkan på människors hälsa eller miljön till Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner
 - Kontorstid (vardag, dagtid): kontakta miljöförvaltningen via telefon
 - Icke kontorstid (helg, kväll, natt): kontakta miljöförvaltningen via e-post följt av telefon följande vardag

RUTIN FÖR DRIFTSTÖRNING	
Syfte:	Säkerställa att driftstörningar anmäls till miljöförvaltningen enligt 6 Förrdningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
Ansvar:	<p>Personal: ansvarig att rapportera driftstörning</p> <p>Mikael Pettersson (miljöansvarig): ansvarig att anmäla driftstörning till miljönämnden (tillsynsmyndigheten)</p> <p>(ersättare Anders Carlsson, förman):</p> <p>(ersättare Bengt Johansson, vd):</p>
Hur:	<p>All personal ska rapportera driftstörning till miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks.</p> <p>Miljöansvarig eller dess ersättare ska omgående anmäla driftstörning som kan ha påverkan på människors hälsa eller miljön till Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner.</p> <p>Kontorstid (vardag, dagtid): kontakta miljöförvaltningen via telefon</p> <p>Icke kontorstid (helg, kväll, natt): kontakta miljöförvaltningen via e-post följt av telefon följande vardag</p> <p>Vid allvarliga miljöolyckor ska alltid räddningstjänsten larmas via SOS Alarm hela dygnet. Se till att miljöförvaltningen kontaktas antingen via räddningstjänsten eller via SOS Alarm.</p> <p>Driftstörningsrapport ska skickas in efter varje incident</p> <p>Räddningstjänsten, SOS alarm 112 Miljöförvaltningen exp. 036-442 82 59 Habo kommun vx. 036-442 82 00 Mullsjö kommun vx. 0392-140 00 e-post miljöförvaltningen miljo@habokommun.se</p>
När:	Omgående dvs. med en gång driftstörningen upptäcks
Exempel på driftstörning som ska anmälas:	<ul style="list-style-type: none"> • Överskridande av riktvärden/ begränsningsvärden i försiktighetsmått eller villkor i beslut • Okontrollerat utsläpp till luft, mark, vatten, dag- eller spillvatten ex. kemikalieutsläpp, reningsutrustning ur funktion, utsläpp från köldmedieanläggning, olyckshändelse, tankhaveri • Brand eller kraftig rökutveckling • Onormalt buller • Kontrollerat planerat överutsläpp ex. utsläpp av avloppsvatten vid underhållsarbete, service av mätutrustning, byte av jonbytare eller liknande • För omgivningen synliga eller onormala utsläpp, även om det inte behöver leda till någon betydande miljöpåverkan

Rutin för driftstörning

Hur forts.

- Vid allvarliga miljöolyckor ska alltid räddningstjänsten larmas via SOS Alarm hela dygnet. Se till att miljöförvaltningen kontaktas antingen via räddningstjänsten eller via SOS Alarm.
- Driftstörningsrapport ska skickas in efter varje incident
- Kontaktuppgifter
 - Räddningstjänsten, SOS alarm 112
 - Miljöförvaltningen exp. 036-442 82 59
 - Habo kommun vx. 036-442 82 00
 - Mullsjö kommun vx. 0392-140 00
 - e-post miljöförvaltningen miljo@habokommun.se

RUTIN FÖR DRIFTSTÖRNING	
Syfte:	Säkerställa att driftstörningar anmäls till miljöförvaltningen enligt 6 Förrdningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
Ansvar:	<p>Personal:</p> <p>Mikael Pettersson (miljöansvarig):</p> <p>(ersättare Anders Carlsson, förman):</p> <p>(ersättare Bengt Johansson, vd):</p> <p>ansvarig att rapportera driftstörning</p> <p>ansvarig att anmäla driftstörning till miljönämnden (tillsynsmyndigheten)</p>
Hur:	<p>All personal ska rapportera driftstörning till miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks.</p> <p>Miljöansvarig eller dess ersättare ska omgående anmäla driftstörning som kan ha påverkan på människors hälsa eller miljön till Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner.</p> <p>Kontorstid (vardag, dagtid): kontakta miljöförvaltningen via telefon</p> <p>Icke kontorstid (helg, kväll, natt): kontakta miljöförvaltningen via e-post följt av telefon följande vardag</p> <p>Vid allvarliga miljöolyckor ska alltid räddningstjänsten larmas via SOS Alarm hela dygnet. Se till att miljöförvaltningen kontaktas antingen via räddningstjänsten eller via SOS Alarm.</p> <p>Driftstörningsrapport ska skickas in efter varje incident</p> <p>Räddningstjänsten, SOS alarm 112 Miljöförvaltningen exp. 036-442 82 59 Habo kommun vx. 036-442 82 00 Mullsjö kommun vx. 0392-140 00 e-post miljöförvaltningen miljo@habokommun.se</p>
När:	Omgående dvs. med en gång driftstörningen upptäcks
Exempel på driftstörning som ska anmälas:	<ul style="list-style-type: none"> • Överskridande av riktvärden/ begränsningsvärden i försiktighetsmått eller villkor i beslut • Okontrollerat utsläpp till luft, mark, vatten, dag- eller spillvatten ex. kemikalieutsläpp, reningsutrustning ur funktion, utsläpp från köldmedieanläggning, olyckshändelse, tankhaveri • Brand eller kraftig rökutveckling • Onormalt buller • Kontrollerat planerat överutsläpp ex. utsläpp av avloppsvatten vid underhållsarbete, service av mätutrustning, byte av jonbytare eller liknande • För omgivningen synliga eller onormala utsläpp, även om det inte behöver leda till någon betydande miljöpåverkan

Rutin för driftstörning

När

- Omgående dvs. med en gång driftstörningen upptäcks

RUTIN FÖR DRIFTSTÖRNING	
Syfte:	Säkerställa att driftstörningar anmäls till miljöförvaltningen enligt 6 Förrdningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
Ansvar:	<p>Personal: ansvarig att rapportera driftstörning</p> <p>Mikael Pettersson (miljöansvarig): ansvarig att anmäla driftstörning till miljönämnden (tillsynsmyndigheten)</p> <p>(ersättare Anders Carlsson, förman):</p> <p>(ersättare Bengt Johansson, vd):</p>
Hur:	<p>All personal ska rapportera driftstörning till miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks.</p> <p>Miljöansvarig eller dess ersättare ska omgående anmäla driftstörning som kan ha påverkan på människors hälsa eller miljön till Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner.</p> <p>Kontorstid (vardag, dagtid): kontakta miljöförvaltningen via telefon</p> <p>Icke kontorstid (helg, kväll, natt): kontakta miljöförvaltningen via e-post följt av telefon följande vardag</p> <p>Vid allvarliga miljöolyckor ska alltid räddningstjänsten larmas via SOS Alarm hela dygnet. Se till att miljöförvaltningen kontaktas antingen via räddningstjänsten eller via SOS Alarm.</p> <p>Driftstörningsrapport ska skickas in efter varje incident</p> <p>Räddningstjänsten, SOS alarm 112 Miljöförvaltningen exp. 036-442 82 59 Habo kommun vx. 036-442 82 00 Mullsjö kommun vx. 0392-140 00 e-post miljöförvaltningen miljo@habokommun.se</p>
När:	Omgående dvs. med en gång driftstörningen upptäcks
Exempel på driftstörning som ska anmälas:	<ul style="list-style-type: none"> • Överskridande av riktvärden/ begränsningsvärden i försiktighetsmått eller villkor i beslut • Okontrollerat utsläpp till luft, mark, vatten, dag- eller spillvatten ex. kemikalieutsläpp, reningsutrustning ur funktion, utsläpp från köldmedieanläggning, olyckshändelse, tankhaveri • Brand eller kraftig rökutveckling • Onormalt buller • Kontrollerat planerat överutsläpp ex. utsläpp av avloppsvatten vid underhållsarbete, service av mätutrustning, byte av jonbytare eller liknande • För omgivningen synliga eller onormala utsläpp, även om det inte behöver leda till någon betydande miljöpåverkan

Rutin för driftstörning

Exempel på driftstörning som ska anmälas:

- Överskridande av riktvärden/ begränsningsvärden i försiktighetsmått eller villkor i beslut
- Okontrollerat utsläpp till luft, mark, vatten, dag- eller spillvatten ex. kemikalieutsläpp, reningsutrustning ur funktion, utsläpp från köldmedieanläggning, olyckshändelse, tankhaveri
- Brand eller kraftig rökutveckling
- Onormalt buller
- Kontrollerat planerat överutsläpp ex. utsläpp av avloppsvatten vid underhållsarbete, service av mätutrustning, byte av jonbytare eller liknande
- För omgivningen synliga eller onormala utsläpp, även om det inte behöver leda till någon betydande miljöpåverkan
- Större störning i processen

RUTIN FÖR DRIFTSTÖRNING	
Syfte:	Säkerställa att driftstörningar anmäls till miljöförvaltningen enligt 6 Förrdningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
Ansvar:	<p>Personal:</p> <p>Mikael Pettersson (miljöansvarig):</p> <p>(ersättare Anders Carlsson, förman): (ersättare Bengt Johansson, vd):</p> <p>ansvarig att rapportera driftstörning ansvarig att anmäla driftstörning till miljönämnden (tillsynsmyndigheten)</p>
Hur:	<p>All personal ska rapportera driftstörning till miljöansvarig eller dess ersättare (förman resp. vd) så fort den upptäcks. Miljöansvarig eller dess ersättare ska omgående anmäla driftstörning som kan ha påverkan på människors hälsa eller miljön till Miljöförvaltningen i Habo och Mullsjö kommuner. Kontorstid (vardag, dagtid): kontakta miljöförvaltningen via telefon Icke kontorstid (helg, kväll, natt): kontakta miljöförvaltningen via e-post följt av telefon följande vardag</p> <p>Vid allvarliga miljöolyckor ska alltid räddningstjänsten larmas via SOS Alarm hela dygnet. Se till att miljöförvaltningen kontaktas antingen via räddningstjänsten eller via SOS Alarm.</p> <p>Driftstörningsrapport ska skickas in efter varje incident</p> <p>Räddningstjänsten, SOS alarm 112 Miljöförvaltningen exp. 036-442 82 59 Habo kommun vx. 036-442 82 00 Mullsjö kommun vx. 0392-140 00 e-post miljöförvaltningen miljo@habokommun.se</p>
När:	Omgående dvs. med en gång driftstörningen upptäcks
Exempel på driftstörning som ska anmälas:	<ul style="list-style-type: none"> • Överskridande av riktvärden/ begränsningsvärden i försiktighetsmått eller villkor i beslut • Okontrollerat utsläpp till luft, mark, vatten, dag- eller spillvatten ex. kemikalieutsläpp, reningsutrustning ur funktion, utsläpp från köldmedieanläggning, olyckshändelse, tankhaveri • Brand eller kraftig rökutveckling • Onormalt buller • Kontrollerat planerat överutsläpp ex. utsläpp av avloppsvatten vid underhållsarbete, service av mätutrustning, byte av jonbytare eller liknande • För omgivningen synliga eller onormala utsläpp, även om det inte behöver leda till någon betydande miljöpåverkan

Egenkontrollförordningen består bl.a. av

1. Ansvarsfördelningen (4§)
2. Rutiner (5§)
3. Bedömning av risker i verksamheten samt anmälan av driftstörning till tillsynsmyndigheten (6§)
4. Kemikalieförteckning (7§)

4. Kemikalieförteckning

Kemikalieförteckning ska finnas över kemiska produkter:

- som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt
- som hanteras i verksamheten
- Ex. avfettningsmedel, bensin, rengöringsmedel, smörjoljor och färger
- Ex på undantag: kontorslim, tip-ex och handdiskmedel

4. Kemikalieförteckning

Kemikalieförteckning - finns i egenkontrollpärmen (flik 15)

KEMIKALIEFÖRTECKNING PÅ ÄMNESNIVA														Exempel				
Företag:			Adress:					Ansvarig:				Datum:						
Uppgifter från produktens säkerhetsdatablad																		
Kemisk produkt				Produkten innehåller följande kemiska ämnen					Ska ämnet uppmärksammas?			Vart tar ämnet vägen? sätt "x/-";		Strategi				
Namn	Användning	Arsförbrukning (kg)	Farokoder	Riskfraser	Ämnesnamn	Ämnets cas-nummer	Ämnets riskfraser	Ämnets andel (%) i produkten	Förbrukning (kg) av ämnet/år	Begränsningsdatabasen (x / -)	PRIO-verktyget (U = utfasningsämne, R = riskminskningsämne, - = saknas)	Prioriterat ämne enligt vattendirektivet (x / -)	VOC-direktivet	Vatten (x / -)	Luft (x / -)	Produkt (x / -)	Avfall (x / -)	Finns strategi för riskhantering av produkten, ska den ersättas?
Sanoprot 98	Konserv medel.	300	T, N	R23/24/25, R34, R43, R50/53	5-chloro-2-methyl-2,3-dihydroisothiazol-3-one	55965-84-9	R23/24/25, R34, R43, R50/53	0,8 - 2,4 %	2-7	-	R(R28)	-	-	-	x	-	X	Strategidok. nr 3
Clariant										-	-	-	-	-	-	-	-	
Xtra	rengöring	100	N, T	R 50/53, R45	padopol	111-11-1	R50/53	45%	45	-	R(R28)	-	-	x	-	-	-	Strategi ska utarbetas
					smurilax	222-22-2	R50/53	22%	22	-	-	-	-	x	-	-	-	
					onkotol	333-33-3	R45	1%	1	X	U(R46)	-	-	x	-	-	-	

4. Kemikalieförteckning

Kemikalieförteckningen är uppdelad i 5 delar:

1. Kemisk produkt
2. Produkten innehåller följande kemiska ämnen
3. Ska ämnet uppmärksammas?
4. Vart tar ämnet vägen?
5. Strategi

4. Kemikalieförteckning

Börja med att:

- **Inventera** lagret
- **Sortera** ut sånt som inte används
- Skaffa aktuella **säkerhetsdatablad** för alla kemikalier
 - Säkerhetsdatablad är ett dokument med 16 punkter med information om den kemiska produkten
 - Leverantören är skyldig att lämna ut säkerhetsdatablad vid köp av kemikalier eller vid förfrågan
 - Information som behövs till kemikalieförteckningen

Information om den kemiska produkten

Namn

Skriv produktens namn

Användning

Ange vad produkten används till

Årsförbrukning (kg)

Hur många kilo används av produkten per år

Kemisk produkt				
Namn	Användning	Årsförbrukning (kg)	Farokoder	Riskfraser
Sanoprot 98	Konserv medel.	300	T, N	R23/24/25, R34, R43, R50/53
Clariant				
Xtra	Rengöring	100	N, T	R 50/53, R45

Information om den kemiska produkten

Farokoder

Ange produktens eventuella farokod ex. T (Giftig)

Klassificering med avseende på hälso- och miljöfarlighet

Finns i säkerhetsdatabladets avsnitt 3

För förklaring av farokoden se bilaga 3 i "Vägledning – Kemikalieförteckning" (flik 16 i pärmen)

Kemisk produkt				
Namn	Användning	Årsförbrukning (kg)	Farokoder	Riskfraser
Sanoprot 98	Konserv medel.	300	T, N	R23/24/25, R34, R43, R50/53
Clariant				
Xtra	Rengöring	100	N, T	R 50/53, R45

Information om den kemiska produkten

Riskfraser

Ange produktens riskfraser ex. R52 (Skadligt för vattenlevande organismer)

Talar om på vilket sätt produkten är farlig

Finns i säkerhetsdatabladets avsnitt 3

För förklaring av riskfraser se bilaga 4 i "Vägledning - Kemikalieförteckning" (flik 16 i pärmen)

Kemisk produkt				
Namn	Användning	Årsförbrukning (kg)	Farokoder	Riskfraser
Sanoprot 98	Konserv medel.	300	T, N	R23/24/25, R34, R43, R50/53
Clariant				
Xtra	Rengöring	100	N, T	R 50/53, R45

Information om de kemiska ämnena i produkten

Ämnesnamn

Skriv in de kemiska ämnena på olika rader

Ämnets Cas- nummer

Ange varje ämnes identitetsnummer

Ämnets riskfraser

- Ange riskfraser för varje ämne, om det finns
- Om det inte finns – fyll i med streck
- För förklaring av riskfraser se bilaga 4 i "Vägledning - Kemikalieförteckning" (flik 16 i pärmen)

Informationen finns i säkerhetsdatabladets avsnitt 3

Produkten innehåller följande kemiska ämnen				
Ämnesnamn	Ämnets cas-nummer	Ämnets riskfraser	Ämnets andel (%) i produkten	Förbrukning (kg) av ämnet/år
5-chloro-2-methyl-2,3-dihydroisothiazol-3-one	55965-84-9	R23/24/25, R34; R43, R50/53	0,6 – 2,4 %	2-7
padopol	111-11-1	R50/53	45%	45
smurilax	222-22-2	R50/53	22%	22
onkotol	333-33-3	R45	1%	1

Information om de kemiska ämnena i produkten

Ämnets andel (%) i produkten

Hur många procent innehåller produkten av varje ämne?

Förbrukning (kg) av ämnet/år

Räkna ut årsförbrukningen av ämnet genom att multiplicera årsförbrukningen av produkten med procentsatsen av ämnet

Informationen finns i säkerhetsdatabladets avsnitt 3

Produkten innehåller följande kemiska ämnen				
Ämnesnamn	Ämnets cas-nummer	Ämnets riskfraser	Ämnets andel (%) i produkten	Förbrukning (kg) av ämnet/år
5-chloro-2-methyl-2,3-dihydroisothiazol-3-one	55965-84-9	R23/24/25, R34; R43, R50/53	0,6 – 2,4 %	2-7
padopol	111-11-1	R50/53	45%	45
smurilax	222-22-2	R50/53	22%	22
onkotol	333-33-3	R45	1%	1

Ska ämnet uppmärksammas?

Begränsningsdatabasen

Innehåller uppgifter om ämnen som är begränsade i svensk lagstiftning

Ange om ämnet finns med i begränsningsdatabasen

Om det inte finns – fyll i med streck

Finns på www.kemi.se
(*högst upp till vänster på hemsidan finns en ingång till "databaser"*)

Ska ämnet uppmärksammas?			
Begränsningsdatabasen (x / -)	PRIO-verktyget (U = utfasningsämne, R = riskminskningsämne, - = saknas)	Prioriterat ämne enligt vattendirektivet (x / -)	VOC-direktivet
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
X	U(R46)	-	-

Ska ämnet uppmärksammas?

PRIO – verktyget

PRIO delar in ämnen i två prioriteringsnivåer

- Utfasningsämnen
ex. R45 (Kan ge cancer)
- Riskminskningsämnen
ex. R26 (Mycket giftigt vid inandning)

Ange om ämnet är ett utfasningsämne (U) eller ett riskminskningsämne (R)

Om det inte är ett U- eller R-ämne – fyll i med streck

För förteckning över U- och R-ämnena se bilaga 2 i "Vägledning – Kemikalieförteckning" (flik 16 i pärmen)

Finns på www.kemi.se

(högst upp till vänster på hemsidan finns en ingång till "databaser")

Ska ämnet uppmärksammas?			
Begränsningsdatabasen (x / -)	PRIO-verktyget (U = utfasningsämne, R = riskminskningsämne, - = saknas)	Prioriterat ämne enligt vattendirektivet (x / -)	VOC-direktivet
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
X	U(R46)	-	-

Ska ämnet uppmärksammas?

Prioriterat ämne enligt vattendirektivet

Vattendirektivet omfattar kemiska ämnen som innebär en miljö- och/eller hälsorisk i vattenmiljön

Vattendirektivets bilaga 10, har en lista med prioriterade ämnen

Ange om ämnet är ett prioriterat ämne

Om det inte är det- fyll i med streck

För förteckning över prioriterade ämnen enligt vattendirektivet se bilaga 5 i "Vägledning - Kemikalieförteckning" (flik 16 i pärmen)

Finns på www.naturvardsverket.se
(sök på vattendirektivet)

Ska ämnet uppmärksammas?			
Begränsningsdatabasen (x / -)	PRIO-verktyget (U = utfasningsämne, R = riskminskningsämne, - = saknas)	Prioriterat ämne enligt vattendirektivet (x / -)	VOC-direktivet
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
X	U(R46)	-	-

Ska ämnet uppmärksammas?

VOC- direktivet

VOC = flyktiga organiska ämnen
ex. lösningsmedel

Ange om ämnet omfattas av VOC-direktivet

Om det inte gör det – fyll i med streck

Finns på www.naturvardsverket.se
(sök på NFS 2001:11)

Ska ämnet uppmärksammas?			
Begränsningsdatabasen (x / -)	PRIO-verktyget (U = utfasningsämne, R = riskminskningsämne, - = saknas)	Prioriterat ämne enligt vattendirektivet (x / -)	VOC-direktivet
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	R(R28)	-	-
-	-	-	-
X	U(R46)	-	-

Vart tar ämnet vägen?

Vatten

Kommer ämnet ut i vatten?

Luft

Kommer ämnet ut i luft?

Produkt

Kommer ämnet ut i en producerad vara/produkt?

Avfall

Hamnar ämnet i avfall?

Avfall som innehåller farliga ämnen kan klassificeras som farligt avfall

Vart tar ämnet vägen? sätt "x/-":			
Vatten (x/-)	Luft (x/-)	Produkt (x/-)	Avfall (x/-)
	x		X
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
x	-	-	-
x	-	-	-
x	-	-	-

Strategi

Har företaget en strategi för kemikalier som förekommer i:

- Begränsningsdatabasen
- PRIO-verktyget (utfasningsämnen eller riskminskningsämnen)
- Vattendirektivet
- VOC-direktivet

En strategi är en beskrivning av *hur* man kommer att göra för att minska riskerna med den kemiska produkten

Strategi
Finns strategi för riskhantering av produkten, ska den ersättas?
Strategidok. nr 3
Strategi ska utarbetas

Minska riskerna med kemikalieanvändning

Gör en bedömning *innan* ni bestämmer vad som ska köpas in

Produktvalsprincipen

Ny process eller ny teknik kan ge samma resultat som vid byte av en kemikalie

Ämnets halt i produkten påverkar hur stor risken är

Om produkten innehåller ett utfasningsämne behöver ni påbörja en process för att ersätta den

Strategi
Finns strategi för riskhantering av produkten, ska den ersättas?
Strategidok. nr 3
Strategi ska utarbetas

Klassning av verksamheten

Klassning enligt Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

- Bilagan till Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd reglerar vilka verksamheter som är tillstånds- eller anmälningspliktiga
 - C anmälningspliktig verksamhet
 - B tillståndspliktig verksamhet
- Ta reda på vilken klassning, kod(er), ni har (sifferkombination + bokstav ex. 34.80 C)
- En verksamhet kan ha flera koder
- Finns olika nivåer, som anges i texten till koden
- Måste regelbundet följa upp verksamheten gentemot koden så att verksamheten inte har en annan kod ex. överskridit gränsen i koden – ska anmälas
- Förändringar i verksamheten kan vara anmälningspliktiga
- Ansvaret är ditt

Klassning av verksamheten

METALLBEARBETNING M.M.		
C e	85/337-2	34.10 Anläggning för tillverkning av fler än 100 fordonsmotorer per kalenderår.
C e	85/337-2	34.20 Provbänk för motorer, turbiner eller reaktorer.
B e	85/337-2 BMP	34.30 Anläggning för tillverkning och sammansättning per kalenderår av 1. fler än 25 000 motorfordon med en totalvikt per fordon som uppgår till högst 3,5 ton, eller 2. fler än 1 000 motorfordon med en totalvikt per fordon som uppgår till mer än 3,5 ton.
C e	85/337-2	34.40 Anläggning för tillverkning och sammansättning per kalenderår av 1. fler än 100 motorfordon med en totalvikt per fordon som uppgår till högst 3,5 ton, eller 2. fler än 10 motorfordon med en totalvikt per fordon som uppgår till mer än 3,5 ton. Anmälningsplikt enligt denna beskrivning gäller inte om verksamheten är tillståndspliktig enligt 34.30.
C e	85/337-2	34.50 Anläggning för 1. tillverkning av jämvägsutrustning, 2. tillverkning av flygplan, eller 3. reparation av flygplan.
A e	85/337-2 BMP	34.60 Anläggning där det förekommer maskinell metallbearbetning med en tillverkningsyta (exklusive yta för endast montering) större än 100 000 kvadratmeter.
B e	85/337-2 BMP	34.70 Anläggning där det förekommer maskinell metallbearbetning och där total tankvolym för skärvätskor, processoljor och hydrauloljor i metallbearbetningsmaskinerna är större än 20 kubikmeter, om verksamheten inte är tillståndspliktig enligt 34.30 eller 34.60. Med total tankvolym avses såväl volymen i ett fast centralt system för vätskor som volymen i lösa behållare som är kopplade till metallbearbetningsmaskin eller öppnade behållare som används för påfyllning av metallbearbetningsmaskin.
C		34.80 Anläggning där det förekommer maskinell metallbearbetning och där total tankvolym för skärvätskor, processoljor och hydrauloljor i metallbearbetningsmaskinerna är större än 1 kubikmeter, om verksamheten inte är tillståndspliktig eller anmälningspliktig enligt någon av beskrivningarna i 34.10–34.70, 35.10 eller 35.20. Med total tankvolym avses detsamma som i 34.70 andra stycket.
A	BMP	35.10 Byggande av en plattform som är avsedd att användas vid utvinning av olja eller gas inom havsområden, om verksamheten inte

28.10 eller 28.20.		
C e	85/337-2	28.70 Anläggning för 1. järnfosfatering, om verksamheten inte är tillståndspliktig enligt 28.10, 2. vattenbaserad avfettning som ger upphov till mer än 10 kubikmeter avloppsvatten per kalenderår, om verksamheten inte är fordonstvätt eller tillståndspliktig enligt någon av beskrivningarna i 39.10–39.50, 3. betning med mer än 50 kilogram betpasta per kalenderår, om verksamheten ger upphov till avloppsvatten, 4. blåstring av mer än 500 kvadratmeter yta per kalenderår, 5. våttrumling av mer än 1 ton metaller per kalenderår eller härdning av mer än 1 ton gods per kalenderår, 6. termisk ytbehandling med en metallförbrukning av mer än 50 kilogram men högst 2 ton per kalenderår, eller 7. metallbeläggning med vakuummetod, om

Klassning av verksamheten

Hur gör du för att klassa din verksamhet

1. Sök efter förordningen via en sökmotor ex. www.google.se

- Skriv in namnet på förordningen (Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd)

eller

2. Gå ut på naturvårdsverkets hemsida på:

www.naturvardsverket.se

- klicka på **"Verksamheter med miljöpåverkan"** i menylistan till vänster
- klicka på **"Tillstånd och anmälan för miljöfarlig verksamhet"** i menylistan till vänster
- klicka på **"Översättningsnyckel 1"** längst ner på sidan. Ur detta dokument kan du nu ta reda på vilken kod(er) ert företag har

Nyhetsbrev

Nyhetsbrev om miljölagar som rör företag

- Företag kan gratis bli prenumeranter på länsstyrelsens nyhetsbrev för att få en snabb uppdatering av en del förändringar i miljölagstiftningen.
- För att bli prenumerant går du in på länsstyrelsens hemsida på: www.lansstyrelsen.se/jonkoping
- klicka på "**Publikationer**" i rullistan till vänster
- klicka på "**Nyhetsbrev**" i menylistan till vänster
- klicka på e-postadressen på höger sida.
- fyll i formuläret som kommer upp och skriver att du vill prenumerera på "**Miljö- och samhällsnytt**"
- klicka på "**skicka**" knappen

Kontaktuppgifter

Malin Persson

036 - 442 82 67

malin.persson@habokommun.se

Sofia Magnusson

036 - 442 82 77

sofia.magnusson@habokommun.se

Frågor?

